

Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького
Факультет суспільно-гуманітарних наук та права
Центр болгаристики
Науково-дослідницький центр імені Дмитра Донцова
Лабораторія дослідження півдня України
Міжкафедральна лабораторія комплексного краєзнавства
Факультет природничих наук
Мелітопольський відділ Українського географічного товариства
Науково-методичний центр дослідження нематеріальної культурної спадщини
народів Приазов'я
Науково-дослідна лабораторія рекреаційної географії та туризму
Шуменський університет «Єпископ Костянтин Преславський»
Харківський національний педагогічний університет імені Григорія Сковороди
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
Мелітопольський інститут екології та соціальних технологій Університету «Україна»
Таврійський державний агротехнологічний університет імені Дмитра Моторного
Державний історико-архітектурний заповідник «Стара Умань»
Приазовський національний природний парк

НАУКОВЕ СЬОГОДЕННЯ:

ТЕОРЕТИКО-ПРИКЛАДНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

***Матеріали VI Всеукраїнської науково-практичної
конференції з міжнародною участю***

14-15 листопада 2025 року

Запоріжжя-Мелітополь 2025

УДК 502+338+379.85+55+91+93+94+811+327
Н 34

*Рекомендовано до друку рішенням Вченої ради Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького
(протокол № 6 від 23 грудня 2025 року)*

Наукове сьогодні: теоретико-прикладні дослідження та перспективи: матеріали VI Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю (м. Запоріжжя, 14-15 листопада 2025 р.) / уклад.: С. В. Гришко, А. М. Крилова, О. В. Непша, С. І. Пачев, І. А. Арсененко. Запоріжжя-Мелітополь : МДПУ імені Богдана Хмельницького, 2025. 372 с.

У збірнику представлені матеріали доповідей учасників Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю «Наукове сьогодні: теоретико-прикладні дослідження та перспективи», яка проходила 14-15 листопада 2025 року на базі Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького. На конференції обговорювалися сучасні наукові дослідження у галузі історії, археології, географії, туризму та рекреації, краєзнавства, природної і культурної спадщини, міждисциплінарних досліджень.

Матеріали доповідей подано в авторській редакції. Погляди редакційної колегії збірника не завжди співпадають з позицією авторів опублікованих матеріалів. Автори несуть повну відповідальність за дотримання принципів наукової доброчесності, стилістику та орфографію, точність наведених фактів, цитат, власних імен й інших відомостей.

ISBN 978-617-7346-85-1

© Автори статей, 2025
© Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького, 2025

СЕКЦІЯ 1. ІСТОРІЯ ТА АРХЕОЛОГІЯ

Галь Богдан. До питання про варіативність анкети топографічних описів намісництв останньої чверті XVIII ст.	8
Гончарова Ольга. Трансформація символічного простору Харкова в умовах деколонізації.....	11
Горбова Ольга. Особливості формування етнокультурного складу населення Північно-Західного Приазов'я (кінець XVIII – середина XIX ст.) в умовах фронтиру.....	15
Гудзь Віктор, Марунін Віталій, Гальо Віталій. Український вектор історичної політики Румунії.....	20
Давидюк Владислав, Ситник Олександр. Державний історико-архітектурний заповідник «Стара Умань» як провідний дослідницький центр вивчення локальної історії м. Умань.....	24
Зенкін Михайло. Микола Лисенко як громадський діяч.....	28
Крижановська Любов. Польський осередок в Уманській василіанській школі.....	31
Крилова Алла. Використання історичних карт під час викладання дисциплін музезнавчого циклу.....	34
Кулініч Валерія, Помазан Дмитро. Використання репресивної психіатрії проти жінок-дисидентів у СРСР.....	38
Майоренко Тетяна. Центральна Рада: шлях до державності України в контексті української революції 1917-1918 років.....	41
Михайлов Володимир. Екологічні організації України як інструмент впливу громадськості на політику держави (др. пол. 1980-х – поч. 1990- рр.)	45
Пачев Сергій, Пачева Валентина. Проблема збереження автентичності елементів нематеріальної культурної спадщини в процесі валоризації: регіональний аспект.....	49
Полякова Лариса, Бойчук Микола. Гуманістична основа Реформації	52
Помазан Дмитро. Вплив клубу «Еранос» на історичну науку у другій половині XX ст.	55
Прудіус Олена, Помазан Дмитро. Особливості духовної культури запорізького козацтва у XVII ст.....	58
Сазонова-Стуль Соф'я. Значення Єрусалима в розвитку релігій світу.....	62
Хом'як Анна, Атаманчук Олександр. Дунаєвеччина в період національно-визвольної боротьби українського народу в середині XVII ст.....	66
Шевченко Григорій, Помазан Дмитро. Формування європейських цінностей на уроках історії у школі.....	70
Шепітак Наталія. Участь Ірини та Ігоря Калинців у відродженні українських народних традицій на прикладі вертепу (грудень 1971 – січень 1972 рр.)	74
Шкода Наталія. Жіночі організації Західної України в другій половині XIX ст.	79

СЕКЦІЯ 2. АКТУАЛЬНІ НАПРЯМИ СУЧАСНИХ ГЕОГРАФІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ: ТЕОРІЯ, МЕТОДИКА, ПРАКТИКА

Арсененко Ірина, Арабаджи Олена, Донець Ірина, Прокопенко Оксана. Методичні підходи до вивчення теми «Українська діаспора» в шкільному курсі географії «Україна у світі: природа, населення»	84
Арсененко Ірина, Арабаджи Олена, Донець Ірина, Рябуха Анастасія. Використання інноваційних методів викладання у шкільному курсі географії в умовах дистанційного навчання.....	89
Арсененко Ірина, Гришко Світлана, Донець Ірина, Семенюк Наталія. Сучасні трансформаційні процеси формування географічної освіти в позашкільних закладах.....	94
Арсененко Ірина, Донець Ірина, Хомотюк Юрій. Інформаційні технології як чинник трансформації сучасної географічної освіти.....	98
Байтеряков Олег, Байтерякова Наталія, Єрмоленко Світлана. Методика застосування кінофільмів для вивчення історії географічних відкриттів в освітніх компонентах географічного і країнознавчого спрямування.....	103
Байтеряков Олег, Коротка Марина. Загальні особливості вивчення Австралії в шкільному курсі географії 7 класу.....	107
Байтеряков Олег, Мороз Ніна. Застосування дидактичних ігор для вивчення теми «Адміністративно-територіальний устрій України» в шкільному курсі географії.....	111
Байтеряков Олег, Чубирь Любов. Методичні особливості вивчення теми «Топографічні карти» під час навчальної екскурсії.....	114
Бєлов Олександр, Вінніченко Олена, Коваль Дмитро. Охорона геологічного середовища: значення та виклики.....	118
Гавязь Анатолій. Особливості формування демографічних понять в шкільному курсі географії.....	122
Гришко Світлана. Розвиток критичного мислення студентів-географів під час вивчення курсу «Географічне прогнозування».....	126
Даць Микита, Степчук Олександр. Стратегічна екологічна оцінка впливу планів і програм на стан довкілля в басейні річки Дніпро.....	128
Дишлюк Олександр, Андрієвський Олександр. Оцінка екологічних наслідків війни в Україні, стан довкілля та перспективи відновлення.....	133
Журавльова Вікторія, Кудлай Наталія. Міжпредметні зв'язки географії та інформатики як засіб формування компетентностей учнів.....	139
Коваль Софія, Мешальников Іван, Тищенко Вадим. Мінеральні підземні води Запорізької області.....	142
Козачок Євген, Ляшук Руслан. Екологічна оцінка стану довкілля Рівненської області.....	146
Левада Ольга, Непша Олександр. Індустріальні парки Закарпатської області як інструмент регіонального розвитку: стан та перспективи.....	151
Мариніна Євгенія. Методичні основи викладання теми «Велика Британія» у шкільному курсі географії 10 класу.....	153

Мисько Володимир, Байтеряков Олег, Мисько Тетяна. Освітній потенціал монет країн західної Африки у формуванні суспільно-географічних знань.....	156
Прохорова Лариса, Непша Олександр, Зав'ялова Тетяна. Географія та сталий розвиток: теоретико-методологічні засади та практичні виміри.....	161
Рябицька Тетяна, Бровко Ольга. Проблема розвитку соціальної інфраструктури територіальних громад.....	165
Сидоренко Тетяна. Формування просторових уявлень як ключова умова інтелектуального розвитку учнів у процесі вивчення географії.....	169
Степчук Олександр, Даць Микита. Європейські інструменти сталого переходу промислових регіонів України.....	172
Стросва Маріанна, Бурцев Валерій. Вплив воєнних дій на стан масивів поверхневих вод басейну річок Приазов'я.....	178
Сурядна Наталія, Дишлюк Олександр. Стан та перспективи розвитку природно-заповідного фонду Київської області.....	183

СЕКЦІЯ 3. ТУРИЗМ І РЕКРЕАЦІЯ

Арсененко Ірина, Арабаджи Олена, Донець Ірина, Оніщенко Світлана. Ринок сувенірної продукції України: значення та використання в туризмі....	188
Арсененко Ірина, Донець Ірина, Врублевська Галина, Юрченко Аліна. Історичні аспекти розвитку рекреаційного туризму в Україні.....	193
Арсененко Ірина, Гришко Світлана, Іваницька Вікторія. Сучасні тенденції та перспективи розвитку travel-блогінгу як інноваційної технології просування туристичного продукту в Україні.....	197
Арсененко Ірина, Донець Ірина, Левада Ольга, Полякова Анна. Швейцарська модель туристичного менеджменту як інструмент формування конкурентоспроможності національного туризму для України.....	202
Арсененко Ірина, Донець Ірина, Тищенко Інна, Лисенко Ірина. Міжрегіональна інтеграція у сфері туризму: перспективи співпраці України та Азіатсько-Тихоокеанського макрорегіону.....	206
Галярник Тарас, Чорна Любов. Туризм як складова сталого розвитку територіальної громади.....	211
Гапотій Віктор. Проблематика ефективності застосування законодавства в сфері туризму.....	215
Кочан Катерина. Особливості воєнного туризму в Хорватії: кейс Загреба	219
Муромцева Юлія. Маршрути пам'яті за наслідками російсько-української війни на прикладі міста Харкова.....	224
Проценко Андрій, Суханова Ганна, Кирієнко Максим. Спортивний туризм як чинник гармонізації особистості та зміцнення здоров'я студентської молоді.....	228
Сінаков Станіслав, Непша Олександр. Туризм у фізичній рекреації студентської молоді.....	233
Ситник Олексій, Ситник Іван. Чиллаго: від шахтарського міста до туристичної дестинації.....	237

Шепітько Дмитро, Непша Олександр. Кар'єри як перспективні об'єкти геологічного туризму в Запорізькій області.....	243
--	------------

СЕКЦІЯ 4. КРАЄЗНАВСТВО, ПРИРОДНА ТА КУЛЬТУРНА СПАДЩИНА

Арсененко Ірина, Арабаджи Олена, Донець Ірина, Байтеряков Олег. Відновлення туристичної природної і культурної спадщини: практичні кейси для України.....	248
Браславська Оксана, Яковенко Оксана. Сучасні краєзнавчо-туристичні дослідження: територіальні ресурси, природна та культурна спадщина.....	254
Дорожко Галина. Географічне краєзнавство як системний елемент національного виховання та засіб реалізації краєзнавчого принципу у школі	257
Моложон Каріна. Краєзнавчо-орієнтована гарденотерапія: локальні види та наративи як інструмент ментального здоров'я.....	260
Сапога Лариса. Географічне краєзнавство як засіб формування національної свідомості та патріотизму школярів.....	264
Цапенко Максим, Непша Олександр. Використання природних об'єктів долини річки Верхня Хортиця у шкільному географічному краєзнавстві	268
Шлапак Ірина, Атаманчук Олександр. Бенкети та кухня Подільської Шляхти.....	272

СЕКЦІЯ 5. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ ТА НАУКИ

Гальчанська Світлана. Екологічний потенціал шкільного курсу біології....	275
Глазкова Ірина, Заволока Ольга. Феномен бар'єра в педагогічній науці...	277
Гончарова Ольга. Особливості функціонування закладів загальної середньої освіти під час війни.....	279
Гороховський Олег, Соколовський Володимир. Стале використання рибних ресурсів України.....	282
Дерік Лілія. Адаптація першокласників до умов Нової української школи: проблеми та педагогічна підтримка.....	287
Котенко Оксана, Гарабазій Ірина. Функціональні особливості конотативної лексики в сучасному дискурсі.....	290
Котенко Оксана, Савчук Ольга. Роль емоційно-експресивної лексики у художньому творі.....	293
Кривенко Інна. Актуальні соціальні проблеми молоді в сучасній Україні...	297
Лисенко Валерій, Шаптала Катерина, Горбенко Євген. Стратегічні напрями збереження біорізноманіття як основа розвитку заповідної справи на регіональному рівні.....	300
Лисенко Валерій, Гороховський Олег. Стратегічні кроки відновлення рибного господарства України.....	304

Ляшук Руслан, Козачок Євген, Дроздова-Герман Лідія. Відновлення і збереження біорізноманіття лісів як ключовий пріоритет національної лісової політики.....	308
Надольська Юлія, Єпіфанцева Лариса. Інтеграція країнознавчого компонента у процес розвитку креативного мислення здобувачів під час вивчення німецької мови.....	313
Рябицька Тетяна, Бровко Ольга. Інтеграція внутрішньо переміщених осіб та ветеранів війни: виклики сучасності та стратегічні перспективи.....	315
Рябицька Тетяна, Васильєва Світлана. Діти ветеранів війни: соціально-психологічна характеристика.....	318
Рябицька Тетяна, Мартиш Юлія. Програми раннього втручання як спосіб підтримки сімей із дітьми вразливих категорій.....	322
Рябицька Тетяна, Панова Любов. Етичні загрози цифрових трансформацій у соціальній роботі.....	326
Рябицька Тетяна, Панова Любов. Стан цифрових трансформацій у соціальній роботі.....	331
Рябицька Тетяна, Сергєєва Тетяна. Соціальна політика та практика підтримки жінок-голів родин: український контекст.....	335
Рябицька Тетяна, Сергєєва Тетяна. Гендерні ролі у період війни: виклики для жінок і сімей.....	340
Сидоренко Андрій, Ладченко Еміра, Стрюк Вероніка. Формування екологічної свідомості здобувачів вищої освіти в контексті післявоєнної відбудови України.....	344
Татарін Володимир. Цілепокладання як інструмент подолання емоційно-вольових бар'єрів під час вивчення англійської мови.....	347
Федюніна Олена. Мова як інструмент міжкультурного діалогу в процесі євроінтеграції України.....	350
Фурса Вячеслав, Дубровська Тетяна, Купіра Вікторія. Насильство у сім'ї як детермінанта бездоглядності і безпритульності дітей.....	352
Фурса Вячеслав, Кірчева Катерина. Деякі аспекти соціальної допомоги сім'ї, яка виховує дитину з психофізичними порушеннями.....	356
Фурса Вячеслав, Лисіков Павло, Худина Олеся. Ознаки та прояви залежності від азартних ігор.....	359
Фурса Вячеслав, Лисіков Павло. Роль соціальних служб у протидії ігровій залежності.....	362
Худина Олеся, Дубровська Тетяна. Соціальне замовлення як інструмент реалізації нової соціальної політики в Україні.....	365
Шершньова Олена. Комунікативна взаємодія у просторі інклюзивної освіти.....	369

КОМУНІКАТИВНА ВЗАЄМОДІЯ У ПРОСТОРІ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

Шершньова Олена, викладач–стажист кафедри початкової і спеціальної освіти Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького

Інклюзивна освіта – це не просто фізичне розміщення учнів із особливими освітніми потребами (ООП) у загальноосвітніх класах; це філософія, що ґрунтується на повазі до різноманітності, рівності та створенні умов для повноцінної участі кожного. У цьому просторі комунікативна взаємодія відіграє критично важливу роль, виступаючи основою для академічного успіху, соціальної інтеграції та формування здорового психологічного клімату.

У класі, де присутні учні з різними стилями навчання, сенсорними та мовленнєвими потребами, стандартні методи спілкування можуть бути неефективними. Через це комунікативна взаємодія набуває подвійного значення. По–перше, вона забезпечує доступ до навчання: для учнів із ООП ефективна комунікація є ключем до розуміння навчального матеріалу, висловлення власних думок та повноцінної участі в дискусіях. По–друге, якісна взаємодія сприяє соціальній інтеграції, оскільки допомагає подолати стигму, сформувати емпатію та створити атмосферу прийняття між усіма учасниками освітнього процесу, включаючи учнів, вчителів та батьків [5].

Для побудови продуктивної комунікації в інклюзивному середовищі необхідно застосовувати багатогранний підхід, що враховує індивідуальні потреби. Зокрема, важливим є принцип універсального дизайну для спілкування, який вимагає надання інформації та можливостей для вираження думок у різних форматах. Це включає використання візуальної підтримки: піктограм, розкладу занять із картинками, візуальних підказок та соціальних історій для структурування дня та пояснення соціальних правил, що є критично важливим для учнів із розладами аутистичного спектру та інтелектуальними порушеннями. Також необхідно застосовувати чітку та коротку мову, надаючи інструкції у простій, послідовній формі, уникаючи складних метафор та двозначностей [1, 2].

Для учнів, які не можуть ефективно користуватися вербальною мовою, основним засобом взаємодії є альтернативна та додаткова комунікація. Вона включає використання системи символів, таких як картки системи обміну зображеннями або інші візуальні символи для вираження бажань, потреб та емоцій. Крім того, застосовуються технологічні: спеціальні програми, планшети (наприклад, з синтезатором мовлення) або комунікаційні дошки.

Педагоги та помічники повинні створювати умови, де кожен учень відчуває, що його чують і розуміють. Це досягається через увагу до невербальної комунікації: зверненням уваги на жести, міміку, інтонацію та пози дитини. Часто невербальні сигнали можуть розповісти про її стан більше, ніж слова. Крім того, важливим є підтвердження почуттів: навіть якщо учень не може чітко сформулювати свою думку, важливо визнати його емоційний стан, наприклад, сказавши: «Я бачу, ти засмучений, тому що...».

Ефективна інклюзія вимагає злагодженої роботи команди. Це досягається завдяки прозорому зворотному зв'язку: регулярному інформуванню батьків про успіхи, виклики та методи, які використовуються в класі, що є необхідним для забезпечення єдності вимог. Крім того, важлива роль належить міждисциплінарній команді, яка спільно розробляє індивідуальну освітню програму за участі корекційного педагога, логопеда, психолога та вчителя для узгодження комунікативних цілей учня [3, 4].

Ефективна комунікативна взаємодія у навчальному процесі ґрунтується на чіткому розподілі ролей між учителем, однолітками та учнями з особливими освітніми потребами. Учитель виступає архітектором комунікативного середовища, вибудовуючи умови для інклюзивної взаємодії та формування відповідних патернів поведінки. Водночас активна участь однолітків і можливість самовираження учнів з ООП забезпечують гармонійний розвиток комунікативних компетентностей усіх учасників освітнього процесу (табл. 1).

Розподіл ролей учасників у комунікативній взаємодії в інклюзивному освітньому середовищі, складено за [1-5]

Учасник	Роль у комунікативній взаємодії
Вчитель	Моделювання поваги, навчання учнів використанню АДК, створення інклюзивних завдань, що стимулюють спільне обговорення.
Однолітки	Навчання приймати різні способи спілкування, ініціювання взаємодії з учнями з ООП, надання підтримки та допомоги.
Учні з ООП	Отримання можливості висловлювати себе зручним для них способом, практика соціальних навичок у безпечному середовищі.

Комунікативна взаємодія в інклюзивному освітньому просторі є складним, але надзвичайно важливим процесом. Вона вимагає свідомого застосування різноманітних інструментів, від візуальної підтримки до технологій АДК, а також глибокої емпатії та професіоналізму педагогів. Тільки тоді, коли кожен учень, незалежно від своїх особливостей, має можливість бути почутим і зрозумілим, інклюзія справді досягає своєї мети – створення спільноти, де різноманітність є цінністю, а не бар'єром.

Список використаних джерел

1. Бондар Т. І. Комунікативна взаємодія педагога в інклюзивному освітньому середовищі. *Освітологічні студії*. 2021. № 2. С. 45–53.
2. Будник О. Б., Синьов В. М. Інклюзивна освіта: теорія та практика. Київ : Педагогічна думка, 2020. 268 с.
3. Демченко І. В. Комунікативні стратегії в роботі з дітьми з особливими освітніми потребами. *Педагогічні науки: теорія та практика*. 2020. № 3. С. 112–119.
4. Мастюкова Є. М. Діти з порушеннями розвитку: комунікація, взаємодія, підтримка. Київ : Логос, 2019. 192 с.
5. Терещенко К. В. Психолого–педагогічні умови ефективної взаємодії в інклюзивних класах. *Педагогічна освіта: теорія і практика*. 2021. № 30. С. 72–79.

Наукове видання

Наукове сьогодні: теоретико-прикладні дослідження та перспективи:
матеріали VI Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(м. Запоріжжя, 14-15 листопада 2025 р.)

Укладачі:

Крилова Алла Миколаївна – кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри історії та археології Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького

Гришко Світлана Вікторівна – кандидат географічних наук, доцент, завідувачка кафедри географії та туризму Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького

Непша Олександр Вікторович – старший викладач кафедри географії та туризму, заступник декана факультету природничих наук з організаційно-виховної роботи, питань практик і працевлаштування Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького

Пачев Сергій Іванович – кандидат історичних наук, доцент, завідувач кафедри історії та археології Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького

Арсененко Ірина Анатоліївна – кандидат географічних наук, доцент, доцент кафедри географії та туризму Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького

Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

вул. Наукового містечка, 59, м. Запоріжжя, Запорізька область, Україна, 69000.
rectorat@mdpu.org.ua тел.(096) 21-61-372